

Vztah práva a vizuálních prvků

Podle Boehme-Neßlera je možné tvrdit, že současné právo a právní komunikace je k obrázkům spíše nepřátelská.¹¹ Jedním z důvodů může být právě to, že obrazy nekomunikují pouze čisté informace, ale i hodnotové soudy a pocity.¹² Reformace a částečně i osvícenství vnesly do lidského myšlení propojení obrazů se emocemi a iracionalitou, a naopak psaného textu s racionalitou a moudrostí.¹³ V kontextu této dichotomie pak právo, usilující o objektivitu a racionalitu, může obrazovou komunikaci obsahnout jen obtížně.

Obrazy obsahují obvykle několik úrovní významu, a proto dobře slouží jako symboly.¹⁴ Boehme-Neßler však upozorňuje, že i právo, přes svou snahu o objektivitu a „pravdu“ obsahuje symboly (například symbol spravedlnosti) a symbolickou komunikaci (soudní proces, se všemi jeho drobnostmi, od zvláštního odění a místa konání, po opakování některých formulí, které kolikrát vedle svého pragmatického významu nabývají i význam symbolický). I právo samotné může být v některých případech spíše symbolické, jako je tomu například u *soft law*.¹⁵ Proto současné právo vizuální komunikaci až na výjimky nepoužívá.

Tyto výjimky představuje především užití piktogramů ve formě dopravních značek. Vizuální komunikace ale do práva proniká i jinak: video záznamy mohou sloužit jako důkazní prostředky, některé právní předpisy obsahují grafické prvky ve formě tabulek a nákrešů. Boehme-Neßler se ale problematikou užití piktogramů v právu nezabývá, a to především proto, že otázka komunikativního povahy piktogramů je odlišná od obrazů a vizuální komunikace, o kterých ve své knize mluví.

Fuzzy communication a interpretace vizuální komunikace v právu

Vizuální komunikace je oproti psanému sdělení méně předvídatelná a přesná, což je problém, který nelze v kontextu práva opomenout.¹⁶ Obrazy nemohou mít jeden nevíce-značný význam. Boehme-Neßler se ale snaží nalézt odpověď na otázku, zda-li je možné (přes všechny problémy, které se s tím pojí) kontrolovat vizuální komunikaci a informace a sdělení, která jsou jimi předávána tak, aby je bylo možné využít v právní komunikaci. Tímto se dostává na pole teorie umění, problematiky kompozice, teorie divadla a dalších, neprávních, věd. Část jeho práce je tak věnována problematice právního divadla a rituálu a dramatizace společenského dění a práva.

Obrazy lze jen těžko interpretovat právními interpretačními metodami, a proto, pokud bude chtít právo využívat vizuální prvky, bude také muset poskytnout vhodné

interpretační metody.¹⁷ Pro rozvoj takových metod pak bude nutné čerpat z teorii, historie a sémiotiky umění, divadla a filmu.

Ale i vizuální komunikace je jazyk svého druhu, kterému je třeba porozumět a který je třeba interpretovat; jazyk, který je třeba se naučit. Tvrzení, že komunikace pomocí obrazů různého druhu je rychlejší, efektivnější a univerzálnější než komunikace slovy, má tedy své limity.

Závěr

Boehme-Neßler dochází k závěru, že právo zároveň vytváří kulturu i je jí zároveň vytvářeno. A proto do budoucna nebude možné, aby právo odmítalo tendence zbytku společnosti a kultury směřující k vizuální komunikaci.

Pictorial Law poskytuje v některých svých kapitolách obecný přehled, pro právníka ne vždy známých teorií a přístupů, v jiných ale přináší nový přístup k posuzování vztahu práva a vizuálních prostředků komunikace. Společně s Boehme-Neßlerem a dalšími autory, jako například výše zmiňovanými Susskindem a Tiersmou, lze uzavřít, že pokud právo neudrží krok s technologickým a kulturním vývojem společnosti, je pravděpodobné, že pozbyde svou relevanci a nahradí ho jiné normativní systémy (podobně jako se v kontextu mezinárodního obchodu vyvinul *lex mercatoria*). Právo by tedy mělo přijmout výhody vizuální komunikace a inkorporovat je. S ohledem na omezení, která Boehme-Neßler diskutuje ve svém textu, ale samozřejmě nemá právo kapacitu na to, aby se stalo plně vizuální kulturou a ani by k tomu směřovat nemělo.¹⁸

Mark Newman: Networks

Jaromír Šavelka

NEWMAN, M. E. J. *Networks: An Introduction*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2010, 772 s. ISBN 9780199206650.

Mark E. J. Newman je profesorem fyziky na University of Michigan, kde působí na Ústavu fyziky a Centru pro studium komplexních systémů; vedle toho je externím vyučujícím na Santa Fe Institute.¹ Tato recenze si klade za cíl představit jeho nejnovější monografii nazvanou *Networks: An Introduction*. Ta se věnuje relativně nově se formujícímu oboru tzv. network science.² Předem je třeba upozornit, že se nejedná o oblast zabývající se studiem počítačových sítí (jak by mohl napovídat kontext

zařazení recenze), ale o obor založený na formálních matematických strukturách často označovaných jako sítě – subobor teorie grafů.

Ještě před tím, než přikročíme k představení a zhodnocení samotné publikace, je třeba zodpovědět nevyřešenou, ale zcela jistě naléhavou, otázku: „Jakým způsobem tematika, o níž publikace pojednává, souvisí – pokud vůbec – s multidisciplinárním studiem práva a technologií? Oblast práva a technologií bývá tradičně pojímána ze dvou zcela odlišných pohledů; zatímco první se zaměřuje na výzvy, jež nové technologie představují pro právní regulaci, druhý si za cíl svého zkoumání klade to, jak mohou nové technologie pomoci právníkům ve studiu a praktickování práva. Zatímco pro pohled první představuje network science záležitost zcela marginální, pro druhý pohled je jedním z velice slibných impulsů. A jelikož si Revue pro právo a technologie klade za cíl, přinášet zajímavé podněty z obou oblastí průniku práva a technologií, jistě stojí Newmanova publikace za bližší pohled.

Jak již bylo naznačeno výše tzv. network science je oblastí zájmu, která teprve nedávno upoutala pozornost jako samostatný předmět studia; nejspíše se tak stalo v důsledku nekompromisního nástupu fenoménů, jejichž obdobu bychom v historii hledali jen obtížně, a sice celosvětové sítě internet a sociálních sítí. Základní pohnutkou, jež autora vedla k vytvoření tohoto monumentálního díla o rozsahu téměř přesahujícím 800 stran, byla snaha shromáždit do té doby rozptýlené poznatky z oblasti network science do jediné publikace, která zároveň napomůže ke sjednocení terminologie a zavedení jednotné notace. Jak totiž autor sám uvádí, studium sítí se vyznačuje silnou interdisciplinarností, přičemž využitelné poznatky lze čerpat například z matematiky, fyziky, biologie, informatiky, společenských věd a mnoha dalších oborů.

Základní idea sítě je nesmírně jednoduchá – jedná se o soubor bodů, z nichž některé jsou spojeny úsečkou (body se označují jako vrcholy a úsečky jako hrany). Přitom se jedná o velice silný nástroj pro modelování systémů, v jejichž rámci je možno rozlišovat samostatné komponenty, které spolu určitým způsobem interagují. Takovými systémy jsou typicky internet (počítače propojené datovými kabely), sociální sítě (lidé, mezi nimiž existují profesní, osobní nebo jiné vztahy), ekosystémy (například jednotliví živočichové, kteří jsou součástí komplexního souboru vztahů predátor-kořist) a samozřejmě také systém právních pramenů, systém

11 Boehme-Neßler, V. *Pictorial Law: Modern Law and the Power of Pictures*. Berlin, Heidelberg: Springer Verlag, 2011, s. 101.

12 Tamtéž, s. 102.

13 Tamtéž, s. 106-107.

14 Tamtéž, s. 107. Výraz „symbol“ má několik různých významů, které pro účely tohoto textu ale nebudou dále rozebírány.

15 Tamtéž, s. 113.

16 Tamtéž, s. 151.

17 Tamtéž, s. 183.

18 Tamtéž, s. 220.

1 Pro podrobnější informace vizte Mark Newman [online]. Změněno 31-11-2011 [cit. 1-1-2012]. Dostupné z: <<http://www-personal.umich.edu/~mej/>>.

2 Existence českého ekvivalentu tohoto výrazu si nejsem vědom (pozn. autora).

práva nebo systém založený právním vztahem. V České republice existuje již dlouhodobější snaha v oblasti tzv. jurimetrie³ zaměřené na studium kvantitativních aspektů práva.⁴ Využití poznatků z oboru network science se přitom v této oblasti na první pohled jeví jako velmi vhodné. Ze zahraničních aktivit se velmi slibně jeví dlouhodobý projekt Katze, Bommarita a Zelnera, kteří ve zkoumání práva prostřednictvím výpočetních metod tyto poznatky již v hojně míře využívají.⁵

3 Výraz vzniklý přepisem anglického „jurimetrics“.

4 Za zmínku stojí zejména práce Cvrčka a Nováka; Srov. CVRČEK, František. Právní informatika.

Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2010. 371 s.

5 KATZ, D. M. et al. *Computational Legal Studies* [online]. Změněno 01-01-2012 [cit. 01-01-2012].

V úvodních kapitolách představuje autor nejvýznamnější oblasti, z nichž network science čerpá empirické poznatky – technologické sítě (internet, telefonní sítě, rozvody elektřiny), sociální sítě, informační sítě (WWW, citace) a biologické sítě (neuronové sítě, ekosystémy). V druhé části pak čtenáři přináší rigoróznější teoretické ukotvení pojednávané problematiky; zejména z pohledu matematiky a statistiky. Navazující část má čistě technický charakter a představuje nejruznější počítačové algoritmy pro tvorbu a studium sítí. Závěrečné části jsou pak věnovány tvorbě síťových modelů a jejich dynamice.

Dostupné z: <<http://computationallegalstudies.com/>>.

Obecně tak lze říci, že monografie může sloužit jako fundamentální zdroj informací pro každého, kdo má zájem aplikovat poznatky network science do prostředí vlastní disciplíny. Teorie grafů, na níž je network science vystavěna přitom představuje jednu z uživatelsky nejpřístupnějších oblastí matematiky pro aplikaci do prostředí humanitních věd. Je nepochybné, že tato stále se rozvíjející disciplína má co nabídnout i oblasti práva a právní vědy. Knihu lze doporučit zejména právním teoretikům a filozofům, kteří již mají určité zkušenosti z oblasti aplikace formálních a statistických metod do oblasti studia práva. Základní znalosti z oboru teorie grafů čtenáři jistě umožní pojednanou látku pochopit snáze, avšak nejsou nezbytným předpokladem.

VYSOKÁ ŠKOLA
FINANČNÍ A SPRÁVNÍ

Katedra bankovníctví a pojišťovnictví Vysoké školy finanční a správní, o. p. s. ve spolupráci s Katedrou finančního práva a národního hospodářství Právnické fakulty Masarykovy univerzity

pořádají symposium na téma „Poznej svého klienta (Know Your Customer)“.

Datum konání: 23. května 2012. Místo konání: Konferenční centrum Vysoké školy finanční a správní, o. p. s., Estonská 500, 101 00 Praha 10.

Více informací o symposiu lze nalézt na webu <http://kyc.law.muni.cz>.

Symposium bude pořádáno v rámci řešení projektu Ministerstva vnitra ČR realizovaného Vysokou školou finanční a správní, o. p. s., Katedrou bankovníctví a pojišťovnictví na téma „Zvýšení účinnosti postupů a opatření při odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti a zamezení financování zločineckých struktur v sektoru poskytovatelů finančních služeb“ (VG20122014087, Program bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2010-2015) a projektu European Union Regulation of Financial Services online (175798-LLP-1-2010-1-CZ-AJM-MO) spolufinancovaného z prostředků Generálního ředitelství Vzdělávání a kultura (EAC) Evropské komise realizovaného Masarykovou univerzitou, Právnickou fakultou, Katedrou mezinárodního a evropského práva (u druhého jmenovaného projektu je z prostředků Evropské unie poskytnuta částka 19164,60 EUR).

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme
Jean Monnet Module